

RECENZII

**MIHAI-BOGDAN ATANASIU, DIN LUMEA
CRONICARULUI ION NECULCE. STUDIU
PROSOPOGRAFIC. CUVÂNT ÎNAINTE DE
ȘTEFAN S. GOROVEI, IAȘI, EDITURA
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”,
2015, 684 P.**

Lucian LEFTER

În spiritul expresiei sadoveniene „Oamenii Măriei Sale”, această nouă cercetare adună între copertile unui volum „portrete” prosopografice ale boierilor din lumea în care a trăit unul dintre cei mai mari cronicari moldoveni: Ion Neculce. Singura lucrare care să cuprindă prosopografic pe toți boierii din jurul unui principe aparține Mariei Magdalena Székely, *Sfetnicii lui Petru Rareș*, apărută în 2002, care explorează epoca acestora, Moldova secolului al XVI-lea, cu urcușuri spre întemeierea țării și coborâșuri spre posteritatea familiilor celor implicați în actul puterii. Lucrarea de față este a doua de acest gen, care însă nu urmărește biografia sfetnicilor unui principe, ci personajele unei cronici, boieri mari și mici din vremea cronicarului Ion Neculce, cercetarea minuțioasă a autorului dezvoltându-ne lumea celei de-a doua jumătăți a secolului al XVII-lea și a primei părți a secolului al XVIII-lea, astfel că volumul reprezintă, după cum precizează istoricul Ștefan S. Gorovei, o „premieră din acest punct de vedere în istoriografia românească” (p. 13). Mai exact, avem de-a face cu un interval de 82 de ani, cuprins între 1661 și 1743, între domnia lui Istrate Dabija și cea de-a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat. Parafrazând pe Sadoveanu, pentru care cronica lui Ion Neculce a fost o carte de căpătâi, dl Gorovei consideră că și „lucrarea d-lui Mihai-Bogdan Atanasiu va fi, la rândul ei, o *carte de căpătâi* pentru a înțelege altfel viața și opera cronicarului, ca și pentru așezarea

cercetării pe temelii mai sigure din punctul de vedere al biografiei unora dintre principalii participanți la istoria Moldovei din răstimpul amintit” (p. 15).

Mihai-Bogdan Atanasiu ne asigură, în introducere, că „reconstituirea acestei lumi, cu viețile, înfăptuirile și destinele celor ce au animat-o, a putut fi realizată, în special, pe baza surselor istorice ajunse până la noi” (p. 17), cercetarea având „în centrul atenției pe oamenii care au însuflețit *lumea* marelui cronicar, personaje prezente în paginile *Letopisețului* care, într-o mai mică ori mai mare măsură, au influențat, direct sau indirect, existența sa și a familiei sale (p. 19). Consemnările lui Ion Neculce despre boierii vremii sale sunt probate documentar, cronicile fiind completate prin recursul la alte categorii de surse istorice: corespondență, pomelnice, catastife de moșii, inscripții, monumente arhitectonice. Fișele personajelor urmează un model prosopografic consacrat, în patru puncte: I. familia, II. *cursus honorum* sau cariera, III. averea, IV. activitatea ctitoricească. Curgerea genealogică atinge cel puțin trei generații ale boierilor trăitori înainte și după instalarea domniilor fanariote.

În primul capitol, *Pe urmele lui Ion Neculce* (p. 35-103), sunt urmărite reperatele vieții cronicarului, născut și înmormântat la Prigoreni (1672-1745), sat aflat în vechiul ținut al Cârligăturii, azi în județul Iași. Prin mama sa Catrina, fiica marelui vistiernic Iordache Cantacuzino, Ion Neculce aparținea unei vaste încrengături familiale și de putere. La data căsătoriei părinților, în 1670, aceștia aveau 21 de sate întregi și șase părți de sate. Din parcursul vieții cronicarului, amintim pribegia sa în Rusia și în Polonia, în perioada 1711-1720, ca urmare a înfrângerii oștilor rusești și moldovenești la Stănilești, pe Prut, când Neculce era hatman alături de Dimitrie Cantemir.

Lexiconul prosopografic reprezintă cel de-al doilea și cel mai consistent capitol al lucrării (p. 105-527), organizat alfabetic, începând cu Ilie Abaza și sfârșind cu Savin Nacu Zmucilă. Precizăm că au fost alese doar 104 dintre personajele moldovenești ale cronicii, astfel că nu trebuie să ne mire absența din înșiruirea de neamuri a unor familii boierești precum Bantăș, Crupenschi, Hăbășescu, Ruset/Rosetti, cu membri marcanți în istoria țării, dar și a altora, titlul volumului fiind sugestiv în acest sens, lucrarea cuprinzând o parte din lumea lui Ion Neculce.

În lista de boieri mari și mici cei mai numeroși sunt reprezentanții familiilor Cantacuzino (11) și Costache (10), alături de care întâlnim membri ai familiilor Balș (3), Bașotă (2), Bogdan (3), Buhuș (4), Catargi (3), Costin (patru membri, între care Miron Costin și fiul său Nicolae), Ipsilanti (2), Palade (2),

Ursache (2), Darie și Nicolae Donici, Antohie Jora, Ștefan Luca (cumnatul lui Neculce), Gavril Miclescu, Nicolae Racoviță, Sandu Sturza și alți boieri, precum Vasile Ceauru, Tudosie Dubău, Mihalcea Hâncu, Constantin Lambrino, Ilie Moțoc etc.

Cunoscut mediului istoriografic prin constante cercetări prosopografice, Mihai-Bogdan Atanasiu s-a remarcat dintru început și pe parcurs, în mod special, prin contribuțiile genealogice privitoare la familia Cantacuzino. Cu această lucrare, cercetătorul aduce contribuții importante la cunoașterea în ansamblu a istoriei boierimii române dintr-o perioadă mai puțin cunoscută sub acest aspect. Ne alăturăm aprecierilor istoricului Andrei Pippidi (pe coperta a IV-a), considerând că, într-adevăr, „autorului i se poate spune că această lucrare era așteptată de o sută de ani!”.

Lucian LEFTER